

NA CESTĚ K PLNOSTI

Martin Sedloň

My křesťané si často klademe otázky: Jak oslovit dnešní tzv. nevěřící nebo hledající spoluputovníky pozemskou realitou? Jak je oslovit evangeliem, pravdami víry? Jak jim pomoci, aby se setkali se vzkříšeným Kristem ve svém konkrétním životě, zakusili živou Boží přítomnost? A když se nám to podaří a my zdárně doprovodíme katechumeny až k přijetí iniciačních svátostí, objeví se otázky probouzející naši odpovědnost ještě bolestněji: Co mohu udělat, aby se ti, kdo nově vstoupili na cestu víry, zase neztratili? Při komunikaci s kněžími, kteří mají tu milost křtít každý rok několik dospělých, zjistíte, že těch „znovu ztracených“ je mnohem větší procento než těch, kteří pokračují cestou života s Bohem dál. Můžeme to přijmout jako „realitu světa“, ale také se můžeme a určitě máme zamýšlet nad tím, proč tomu tak je, a hlavně si předávat zkušenosti z této oblasti. Sám za sebe bych mohl mluvit o svém „dospění“ a přijetí toho, jak obrovský význam má začlenění katechumena a neofyty (novokřtěnce) do některého společenství v rámci farnosti, přestože on má často pocit, že k tomu vůbec není připraven, a „vyloženě se mu zatím nechce“. Široké společenství farnosti málokdy dostačuje k tomu, aby se stalo domovem, rodinou, prostě biotopem, který mladá rostlinka víry zvlášť potřebuje.

V této úvodní úvaze bych chtěl ale spíš poukázat na skutečnost, která může pomoci pochopit to, co ovlivňuje vnímání katechumena a neofyty v oblasti víry, jejího růstu a zrání. To, co je totiž pro člověka v této fázi (a snad nejen v ní) nejdůležitější, je klima porozumění a přijetí, nikoli sebelépe myšlená rychlá „korekce“.

Profesor Mihály Szentmártoni, SJ z Gregoriánské univerzity, jehož přednášky jsem měl to štěstí také vyslechnout, mapuje jednotlivé dimenze náboženské zkušenosti tak, jak je v psychologii obvyklé pojmenovávat jednotlivé temperameny (cholerik, sanguinik atd.). Odvolává se na autory, kteří se zabývají náboženskou zkušeností z psychologického hlediska (např. E. W. Scobie). Myslím, že přijetí tohoto členění nebude pro nikoho těžké; naopak může se stát důležitým klíčem k porozumění nejen konvertitům, ale k vzájemnému porozumění mezi námi všemi. Jak často neshody a vzájemné podezírání jeví se jako náboženská horlivost „pro dům Hospodinův“ způsobují téměř nesmiřitelné konflikty uvnitř farností, řeholních řádů, nevraživost či výsměch vůči novodobým církevním hnutím a spiritualitám.

Snad je důležité předeslat, že i když můžeme analogickým způsobem mluvit o jednotlivých „náboženských temperamenech“, nekryjí se tyto temperameny s výše zmíněným členěním. „Vytvářejí se“ na psychologickém základě a svou roli zde hraje i to, jakou cestou dospěl člověk k první zkušenosti víry. Z psychologického hlediska můžeme v prožívání náboženské zkušenosti rozlišovat pět dimenzí. Rád pro zjednodušení mluvím o „pěti prstech Boží ruky“, které se postupně dotýkají člověka i na základě jeho psychologické a existenciální dispozice. Cesta k ideálu je pak v tom, že tento „dotknutý Bohem“ udělá na cestě víry zkušenost i v rámci ostatních dimenzí a přibližuje se krok za krokem, jak Bůh dá a člověk dovolí, ke stále větší „katolické plnosti“ a s důvěrou se nechá vzít do „celé Boží dlaně“, což předpokládá nechat se dotknout všemi „Božími prsty“.

Podívejme se alespoň rámcově na jednotlivé dimenze.

- 1. Ideologická dimenze.** U koho je tato dimenze dominantní, potřebuje a hledá jasné formulace pravd víry. Co je pravda a co není. Co má dělat a co ne. Tento temperament inklinuje k sektám, k islámu, k fundamentalismu. Chce něco velkého dokázat. Lidé, kteří tímto způsobem prožívají svou náboženskou zkušenost, jsou alergičtí na sdílení vnitřních pocitů v malých společenstvích. „Jen tak“ se setkávat, aby nám bylo v Ježíšově přítomnosti dobře, považují za naprostou ztrátu času a vychýlení se od podstatného. Jsou to ale tahouni; nenechají se snadno zvíkat v otázce důležitosti víry pro lidský život. Dokážou také jako málokdo vzbudit spásitelný nekld u těch, kteří jsou vůči náboženství lhostejní.
- 2. Rituální dimenze.** Ti, pro které je hlavní cestou rituální dimenze, přikládají velkou důležitost liturgické praxi. Jsou velmi vnímaví ke smyslu jednotlivých symbolů a gest v liturgii. Jsou schopni vyhlásit válku tomu, kdo chce liturgii použít k něčemu jinému, než je komunikace mezi Bohem a stvořeným člověkem. Nepotřebují rozumět, proč se to či ono děje a dělá. Vědí, že každá drobnost při liturgii má hluboký smysl, protože přibližuje člověka k Bohu a Boha k člověku. Celá jejich existence ukazuje na Boží skutečnost. Jsou posilou víry pro ostatní, ale mají sklon k dogmatickému přístupu k náboženským formám.
- 3. Zkušenostní dimenze.** Tuto dimenzi lze vystihnout parodií klasického výroku v podobě „cítím, tedy jsem“. Zkušenostní prožívání je v této „růstové fázi“ určující. Věřit znamená zakoušet. Lidé, u nichž tato dimenze převažuje, mají sklon podezírat ty, kteří nemají podobné vnímání, že jsou jen „papíroví“ křesťané, kteří ještě nepoznali živého vzkříšeného Ježíše Krista. Vůči sobě pak nepřítomnost této „živé zkušenosti“ vyhodnocují jako ztrátu víry. Na druhé straně tato dimenze náboženské zkušenosti umožňuje živé osobní prožívání vztahu s trojjediným Bohem a spolupráci s aktuálním Božím jednáním. Jsou ochotnými a účinnými „Božími nástroji.“
- 4. Intelektuální dimenze.** Dominance této dimenze působí, že člověk potřebuje vše pochopit a uchopit rozumem. Nemůže přenést přes srdce nepřesná tvrzení. Jestliže najde v náboženské knize, která se někde používá k výuce náboženství, nějaké zavádějící tvrzení, cítí povinnost psát i papězi. Přínos této dimenze spočívá v tom, že je pro člověka samého i pro společenství oporou v situacích a podmínkách nepřátelských zkušenosti víry.
- 5. Důslednostní dimenze.** Člověk, který má rozvinutou tuto dimenzi, nemůže nečinit, co poznává jako objektivně správné. Těžce snáší rozpor mezi tím, co se děje v kostele a potom před kostelem. Je pro něj skoro nutností dát život pro Boží věc. Tito lidé jsou velmi čitelnými svědky víry pro ostatní, ale dokážou zase ze dne na den jakoukoli aktivitu vzdát.

Samozřejmě nikdo z lidí nemá „čistý temperament“, a to platí ještě více v oblasti náboženské zkušenosti. Ideálem je postupně dozrávající harmonie mezi jednotlivými dimenzemi. Na druhé straně si dovoluji tvrdit, že tato určitá neshodná rozdílnost je

v Božím plánu. Člověk totiž potřebuje Boží obdarování k růstu v lásce k druhým a „jiným“, neboť bez pomoci Boží lásky to není možné. Také mně kdysi velmi pomohlo, když jsem si v jedné popularizující knize o přirozených temperamtech přečetl: „Kdyby všichni byli cholericí, tak je to tady jedna velká armáda. Kdyby všichni byli sanguinici, tak je to tady jedna velká šaškárna. Kdyby všichni byli melancholici, tak se tu máme jak na funuse, a kdyby všichni byli flegmatici, tak jsme ještě v době kamenné.“

A toto platí i o prostředí církve. Vždyť kam vlastně míří svatý Pavel ve své nauce o mystickém těle a službách jeho jednotlivých údů? (srov. 1 K 12) Můžeme citovat také sv. Kateřinu Sienskou z její knihy *Dialog s Boží prozřetelností*, když z Boží strany slyšela: „Mohl jsem každému dát, co potřebuje, ale chtěl jsem, abyste se navzájem potřebovali.“ Zároveň je tu jeden závažný důsledek této skutečnosti, pro který vlastně tuto úvahu píší. Buďme opatrní, shovívaví, chápající vůči lidem stejného vyznání i hledajícím. Nesuďme, ale snažme se pomoci udělat doplňující zkušenost. A pochopme a přijměme i doporučení církve, která při sestavování různých liturgických, pastoračních, vzdělávacích a dalších předpisů a směrnic musí mít před očima všechny lidi, všechny „náboženské temperamenty“. Jejím úlohou je pomoci všem setkat se s Pánem; mateřským a chápajícím způsobem růst v dimenzích, kde jim to přirozeně není snadné; dorůst do plnosti a stability jejich prožívání víry. To vyžaduje opravdu čas.

I my kněží a katecheti musíme přijmout, že lidé, s nimiž pracujeme, jsou rozdílní a jiní než my sami. Jako konvertita, který prošel i různými duchovními směry a nekatolickými společenstvími, kde jsem zřetelně zažil také „doteky jednotlivých Božích prstů“, chci vydat svědectví víry o plnosti v katolické církvi. A také povzbudit mnohé, aby se nebáli pro rozvinutí nějaké své potlačené osobní dimenze „očistit“ a „doplnit“ zkušenostmi nového církevního hnutí nebo přístupem, který je nám cizí a snad i protivný, i když jej církve dávno přijala za svůj. Je dobré také připomenout, že blud (hereze) ve většině případů nespočívá v mylném tvrzení, ale v neúplnosti, ve vytržení z plnosti se snahou odpovědět na „hladovění“ nebo „neuspokojení“ některé pro konkrétního člověka dominantní náboženské dimenze, na kterou se v církvi v určitých časech či oblastech zapomnělo.

Na cestě k těmto novým zkušenostem může docházet buď k postupnému, nebo razantnějšímu očišťování, kdy z určité dimenze Bůh jakoby ustoupí, aby byl člověk nucen ho hledat (i třeba díky zcela změněným životním okolnostem) skrze tu dimenzi, kde na to vůbec nebyl zvyklý a kde je to proti jeho sklonům a psychologickému založení. Myslím, že fundovaným komentářem k tomu je kniha *Osvobození k radosti* od P. Norberta Cumminse, OCD (u nás vyšla v roce 1994 v Karmelitánském nakladatelství), ve které autor toto téma osvětluje na nauce sv. Jana od Kříže.

ThLic. Martin Sedloň, OMI

člen redakční rady časopisu *Cesty katecheze*

Uvedení do křesťanského života*

Katechumeni jsou uváděni do křesťanského života postupně uprostřed společenství věřících a těm se tak poskytuje příležitost spolu s katechumeny hluboce oceňovat význam velikonočního tajemství, obnovovat své obrácení k Bohu a svým příkladem je přivádět k ochotnějšímu naslouchání Duchu svatému. (Úvod, čl. 4)

Svatosti uvedení do křesťanského života, tj. křest, bířmování a eucharistie, jsou posledním stupněm, na něž čekatelé vystoupí, přičemž jim jsou odpuštěny hříchy, jsou přičleněni k Božímu lidu, jsou přijati za syny Boží, jsou Duchem svatým uvedeni do zaslíbené plnosti času a dokonce skrze eucharistickou oběť a hostinu předem zakoušejí účast na království Božím. (Úvod, čl. 27)

Křest je branou k životu a k Božímu království. Je první svátostí, kterou Kristus nabídl všem, aby měli věčný život (J 3,5), a světil jej své církvi spolu s evangeliem, když přikázal apoštolům: „Jděte, učte všechny národy a křtíte je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého!“ (Mt 28,19). Křest je tedy především svátostí víry, kterou člověk odpovídá Kristovu evangeliu, osvícen milostí Ducha svatého. Proto církve vždycky považovala za nejdůležitější a svému poslání nejvlastnější, aby všechny, katechumeny, rodiče dětí přijímajících křest i kmotry, vybízela k opravdové a účinné víře. Neboť jenom tak se mohou opravdu spojit s Kristem, vstoupit do svazku Nové Úmluvy a tento svazek upevňovat. Právě tento cíl sleduje katechumenát (příprava křtěnců) a příprava rodičů i bohoslužba slova a vyznání víry při křtu. (Všeobecný úvod, čl. 3)

Kromě toho je křest svátostí, která činí člověka živým údem těla církve, tvoří z něj příbytek Boží v Duchu svatém (Ef 2,22), dává mu podíl na královském kněžství a přičleňuje ho k svatému lidu (1 P 2,9). Křest rovněž vytváří svazek jednoty mezi všemi, kteří byli pokřtěni (Dekret o ekumenismu, čl. 22). Pro tento nezměnitelný účinek mají všichni křesťané obřady křtu v největší úctě. Mluví o tom latinský obřad udělování svátosti křtu, když v přítomnosti Božího lidu jsou křtěnci mazáni křížem. Proto není dovoleno opakovat křest, jestliže byl platně udělen, byť od odloučených bratří. (VÚ, čl. 4)

Křest je obmytím vodou ve slově života (Ef 5,26), a proto poskytuje účast na Boží přirozenosti (2 P 1,4) a dává adoptivní Boží synovství (Ř 8,15; Gal 4,5). Křest je koupelí znovuzrození (Tit 3,5) synů Božích, narozením shůry, jak je to vyjádřeno v modlitbách při svěcení křestní vody. Vyzývání nejsvětější Trojice nad křtěnci působí, že ti, kteří jsou poznamenáni jejím jménem, jsou jí zasvěceni a vstupují do společenství s Otcem i Synem i Duchem svatým. K tomuto dovršení mají připravovat a přivádět čtení Písma, modlitby přítomných i trojí vyznání víry. (VÚ, čl. 5)

To, co dřívější zákon očišťování jen vzdáleně naznačoval, v plnosti působí křest silou tajemství utrpení a zmrtvýchvstání Pána. Kdo je totiž pokřtěn, je vstípen v podobu Kristovy smrti, je spolu s ním pohřben (Ř 6, 4–5), ale také spolu s ním oživen a vzkříšen (Ef 2,6). Ve křtu se vpravdě připomíná a znovu uskutečňuje velikonoční tajemství, takže jím přecházejí lidé ze smrti hříchu k životu. Proto by při udělování křtu, hlavně o velikonoční vigílii či v neděli, co nejvíce měla zazářit radost zmrtvýchvstání. (VÚ, čl. 6)

Podle prastarého zvyku, zachovávaného i v římské liturgii, má dospělý hned po křtu, pokud tomu nebrání vážný důvod, přijmout bířmování. Tímto spojením se naznačuje jednota velikonočního tajemství, vnitřní poměr mezi posláním Syna a vylitím Ducha svatého i spojení těchto svátostí, v nichž přicházejí k pokřtěným obě božské osoby spolu s Otcem. (Úvod, čl. 34)

Pak se slaví eucharistická oběť, jíž se tentokrát účastní nově pokřtění poprvé a plnoprávně, a tím se dovršuje jejich uvedení do křesťanského života. Nově pokřtění, povýšení k důstojnosti královského kněžstva, se jí účastní aktivně jak při modlitbě věřících (přímlovkách), tak podle možnosti i tím, že nesou obětní dary k oltáři; s celým společenstvím se účastní slavení oběti a pronášejí modlitbu Páně, jejímiž slovy vyjadřují ducha synů přijatých za vlastní, jak se jim ho křtem dostalo. Když pak přijmou Tělo za nás vydané a Krev za nás prolitou, jsou přijatými dary posílení, a tak začnou už nyní okoušet dober věčných. (Úvod, čl. 36)

* *Uvedení do křesťanského života*. Praha : Sekretariát ČLK, 1987.